

VIZI LÁSZLÓ TAMÁS*

**A MAGYAR TÁVIRATI IRODA KÖZLEMÉNYE BENÁRD ÁGOST
NYUGALMAZOTT MINISZTER NÉPBÍRÓSÁGI ÍTÉLETÉRŐL
(1948. OKTÓBER 7.)**

*THE HUNGARIAN NEWS AGENCY'S RELEASE ABOUT THE NATIONAL
COUNCIL OF PEOPLE'S COURT'S JUDGEMENT OF ÁGOST BENÁRD
FORMER MINISTER (7TH OCTOBER 1948)*

ABSTRACT

In the 7th October 1948. the Hungarian News Agency reported in a brief report that the National Council of People's Court convicted for six year long prison sentence Dr. Ágost Benárd, former „fascist” Minister of Labor and Social Welfare (1920–1921). The charges against Mr. Benard were: in 1900–1901 he was initiated at the unfolding of the riots and fighting on the Budapest University; he made inflammatory speeches against the left party as a parliament representative; he was member of anti-democratic associations; as the editor in chief of the newspaper of „A Nép” he gave place for inflammatory articles; in 1944, in Wien he entered the SS and he was on duty in it.

This study does not undertake to full detailed explore the Benard-trial. It only would like to compare the information of the Hungarian News Agency with the facts. Pointing out, that the trial against Mr. Benard was aimed to condemn the Christian social ideas. The Benard-trial can be interpreted as the overture and rehearsal of the attacks against the Christian Church. The study points on the conceptual nature of the trial, thus it raises the need of revision in Ágost Benárd's case.

1. Bevezetés

A Magyar Távirati Iroda Belföldi Híreinek 1948. október 7-i B. 19. számú közleménye szűkszavú hírben tudatta ország-világ számára, hogy „A NOT [Népbíróóságok Országos Tanácsa] újabb hatévi börtönben állapította meg dr. Benárd Ágoston büntetését.” Az MTI tudósítója így összegezte az ügy előzményeit: „Dr. Benárd Ágoston orvos, volt fasiszta miniszter népellenes bűnügye ma ismételen foglalkoztatta a NOT Téglás-tanácsát. Annak-idején a népbíróóság tízévi börtönbüntetésre ítélte, mert mint országgyűlési képviselő a bal-oldal ellen, uszító parlamenti beszédekert tartott. Ő volt a kezdeményezője a szegycnteljes egyetemi verekedéseknek. Demokráciaellenes működését a Csaba Bajtársi Egyesületben és a Turul Szövetségben folytatta és mint a „Nép” főszerkesztője, helyet adott a lapban számos uszító cikknek. Végül az is vád volt ellene, hogy Bécsben belépett az SS-kötclékbe, ott teljesített szolgálatot. A NOT Bojta Béla dr. elnöklése mellett tárgyalta másodfokon az ügyet és dr. Benárd Ágoston büntetését hatévi börtönben szabta ki. Dr. Benárd újrafelvételi kérelemmel élt és a népbíróóság az újrafelvétel során négy és félévi börtönbüntetésre ítélte. Ez az ügy került most a NOT elé, amely megsemmisítette az alsóbírói ítéletet azzal az indokolással, hogy nincsen helye újabb eljárásnak, és ennélfogva az annakidején kiszabott hatévi börtönt helyezte hatályba.”¹

* PhD, tanszékvezető főiskolai tanár, Kodolányi János Főiskola Társadalomtudományi Tanszék.

Jelen tanulmány célja nem lehet a Benárd-per teljes részleteiben történő elemző feltárása és bemutatása – hiszen ez túlmutatna e tanulmány keretein, s monografikus feldolgozást igényel, melyen a szerző jelenleg dolgozik – hanem csupán az MTI hírben közölt információknak a tényekkel való szembesítését tűzi feladatául. A vizsgálat ennek megfelelően az alábbi kérdésekre keresi a választ:

1. Fasiszta miniszter volt-e az orvosi diplomával és több évtizedes orvosi praxissal rendelkező dr. Benárd Ágost?
2. Mint országgyűlési képviselő, tartott-e baloldal ellenes, uszító parlamenti beszédet?
3. Kezdeményezője volt-e és milyen szerepet játszott, mint orvostanhallgató az ún. „szégyenteljes” egyetemi verekedésekben?
4. „A Nép” című napilap főszerkesztőjeként milyen uszító cikkeknek adott megjelenési teret?
5. A Csaba Bajtársi Egyesület és a Turul Szövetség tagjaként folytatott-e demokráciaellenes tevékenységet?
6. Belépett-e az SS kötelékébe, s ott teljesítette-e, s amennyiben igen, milyen szolgálatot?

2. Az első vádpont: Benárd Ágost, a „fasiszta miniszter”

A magyarországi Tanácsköztársaság idején az ötven havi frontszolgálatról 1918 őszén Budapestre hazatért Benárd Ágostot nagy nyilvánosság előtt bátran hirdetett keresztényszocialista elveiért, a Károlyi-kormány, majd a Kun Béla-féle proletárdiktatúra elleni bátor kiállásáért 1919 tavaszán több ízben is halálra ítélte és a halálra kereste a bolsevik karhatalom. Csak Benárd szerencséjén és kivételes lélekjelenlétén múlt, hogy sikerült elkerülnie a letartóztatást, s nem került valamelyik kommunista kivégzőosztag elé. Ezt követően a kelet-stájerországi Hartbergbe menekült, ahol egy ottani aranyműves és plébános segítségével megszerezve a polgármesteri pecsétet, felnyitotta a városi fegyverraktárt, s felfegyverezte a stájer és tiroli parasztokat. Ezzel akadályozva meg egy esetleges stájerországi bolsevik fordulat lehetőségét.²

Benárd, miután hírt kapott a bolsevik hatalom magyarországi összeomlásáról, azonnal hazatért Budapestre. Mindössze 39 éves volt ekkor. Politikai és szakmai tevékenységét ott folytatta, ahol a frontról történt hazaérkezését követően, 1918 őszén elkezdte. Előbb kinevezték a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár élére,³ ahol legfontosabb törekvésének a szervezet átalakítását és a proletárdiktatúra alatt magukat kompromittált baloldali tisztségviselőknek az eltávolítását tekintette. A feladatát hatalmas energiával és elszántsággal megkezdő Benárd, hamarosan az 1919. november 24-én megalakult Huszár Károly által irányított kormány népjóléti és munkaügyi (munkásügyi) minisztériumának adminisztratív államtitkára lett. Feladata azonban nem csupán szakmai, hanem jelentős részben politikai természetű is volt, miután a szociáldemokrata (Peyer Károly) kézben lévő minisztérium politikai kontrollját látta el. Benárd a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának programjával, de a Keresztényszocialista Párt jelöltjeként indult az 1920. januári nemzetgyűlési választásokon is, ahol Budapest II. választókerületének mandátumát elsőprő sikerrel szerezte meg.⁴

A választásokat követően összeülő nemzetgyűlés Horthy Miklós személyében megválasztotta az új államfőt, aki 1920. március 15-én a volt néppárti politikust, Simonyi-Semadam Sándort nevezte ki miniszterelnöknek. Az új kormányfő még aznap bemutatta kormányának leendő minisztereit, amit a kormányzó jóváhagyólag elfogadott. A kabinet névsorát a nemzetgyűlés március 17-i ülésén, Horthy Miklós átíratának felolvasásával

ismertették hivatalosan.⁵ A Népjléti és Munkaügyi Minisztérium élére a tárca korábbi államtitkára, Dr. Benárd Ágost került.

Benárd Ágost 13 hónapon keresztül irányította a Népjléti és Munkaügyi Minisztériumot. Simonyi-Semadam Sándor kormányában 1920. március 15-től 1920. július 19-ig, majd pedig Teleki Pál kabinetjében 1920. július 19-től annak lemondásáig, 1921. április 14-ig.⁶ Miniszterségének legismertebb és egyben legvitatottabb eseménye a trianoni békediktátum 1920. június 4-i aláírása volt.⁷ Ezzel szemben jóval kevesebb szó esik azokról a törvényjavaslatokról, amelyek a munkásbiztosítás reformjáról, a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvak ellátásáról, a gyógyszerészügyről, a közegészségügyről, az ipari és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosításáról, vagy a Hadigondozó Hivatalnál állások rendszeresítéséről és betöltéséről szóló törvénykezdeményezésről szóltak.⁸ Az 1920 őszén kibontakozó pártpolitikai csatározások azonban ezeket a kezdeményezéseket háttérbe szorították, s Benárd minisztersége leginkább úgy vonult be a marxista politikai közgondolkodásba, mint egy olyan korszak, amely időszak alatt keresztényszocialista szellemben átalakították az 1918–19-ben kiépített és baloldali fellegvárnak számító munkásbiztosító pénztárak működési mechanizmusát, s nem utolsó sorban eltávolították onnan a baloldal által oda kooptált személyeket. Lecserélve ezáltal a forradalmak idején élükre kinevezett kádereket. A Szociáldemokrata Párt, annak 1922 utáni nemzetgyűlési képviselői, s nem utolsó sorban a párt napilapja, a Népszava ezért folyamatosan támadta Benárdot, s igyekezett a volt minisztert olyan színben feltüntetni, mint aki a baloldal vérmesen eltökélt, kérlelhetetlen és ádáz ellensége lenne.⁹

A Benárd ellen 1945 után megfogalmazott politikai vád javarészt ebből táplálkozott. Benárd miniszteri tevékenységén keresztül kiválóan be lehetett mutatni és egyben reprezentálni az ellenforradalmi korszak első kormányainak úgymond baloldal ellenes, reakciós, restaurációs tevékenységét, s ezáltal megelőlegezni, majd egyszerűen rájuk sütni a fasismus politikai bélyegét. Így válhatott Benárd Ágost kiváló célszemélyévé, egyfajta szimbolikus személyiségévé az 1945 utáni baloldali politikának. Olyan szereplővé, akinek a vádlottak padjára ültetésével el lehetett ítélni az 1919-es kommün bukását követő, a politikai konszolidációt tevőlegesen megkezdő, majd pedig végrehajtó politikai hatalmat és annak tevőleges résztvevőit. Különösen azért, mert az 1920-as évek első kormányainak miniszterei közül már kevesen voltak életben, akikkel szemben ezt a „történelmi pert” 1945 után le lehetett folytatni. A „fasiszta miniszter népellenes tevékenysége” – mint ahogyan az 1948-as MTI tudósítás írta – ezt az egyértelmű, koncepciózus kommunista szándékot tükrözte.

3. A második vádpont: Benárd Ágost, a „baloldal ellen uszító országgyűlési képviselő”

Benárd Ágostot 1920 után 1922-ben is nemzetgyűlési képviselőnek választották. Az 1922. május–június fordulóján lezajlott nemzetgyűlési választásokon Benárd Ágost a kormánypárt (Egységes Párt) színeiben, de keresztényszocialista programmal, a budai választókerület listáján Wolff Károllyal együtt nyert mandátumot.¹⁰

A nemzetgyűlési képviselőség mellett Benárd 1920-tól Budapest főváros (1892-től székesfőváros) törvényhatósági bizottságának is tagja volt, s az akkor a Várnegyedet és Buda déli részét magában foglaló I. választókerületet képviselte 23 párttársával együtt.¹¹ Ezzel a politikai küzdőtér új, de Benárd számára egyáltalán nem ismeretlen területére lépett, s az országos politizálás mellett bekapcsolódott a főváros politikai életébe is. Az 1925. május 21–22-i községi választásokon Budapest II. választókerületében (Lágymányos) ismételtelen sikeresen szerepelt, s 1920 után a fővárosban másodszer is mandátumot nyert.¹²

Mint nemzetgyűlési képviselő, továbbra is az egyre aktívabb baloldal egyik célpontja maradt. Számátalan esetben tettek rá provokatív megjegyzéseket, s említették fel neki miniszteri tevékenységét. A baloldali képviselők nem tudták és nem is akarták elfelejteni Benárd miniszteri tevékenységét, annak 13 hónapos, számukra igen megrázóan ható időszakát. Benárd, vérmérsékletéből adódóan hol higgadtan, hol indulatosabban reagált ezekre a személyét sértő megjegyzésekre. A korabeli nemzetgyűlési naplókat forgatva, erre számátalan példát találunk. Nem egy esetben még a fegyveres (párbaj) elégtétel eszközához is nyúlt. Nem véletlen tehát, hogy a baloldali politikusok folyamatosan tesztelték tűrőképességét. Benárd válaszai pedig nem maradtak el. Ezeket lehetett aztán 1945 után úgy interpretálni, szövegkörnyezetükből önkényesen kiragadni és manipulálni, mintha Benárd minden megszólalásában a baloldal elleni „uszító” beszédek mondott volna.

Egészen más volt a helyzet az 1930-as éve második felében. Benárd ugyanis az 1926-os választásokon – bár több jel utal arra, hogy újra indulni kívánt az országgyűlési mandátumért – mégsem lett képviselő, s egészen 1935-ig aktív politikai szerepet nem játszott. A közéleti szerepvállalással azonban nem hagyott fel. Az 1935-ös választásokon újra képviselőnek jelölte a kormánypárt, s Veszprémben elsöprő sikerrel szerezte meg a királynék városának országgyűlési képviselői mandátumát. Benárd Ágost így lett újra az országos nagypolitika részese, s egészen 1939 tavaszáig, az úgynevezett pünkösdi választásokig az is maradt.

Az országgyűlési képviselőjelöltség, majd a mandátum megszerzése újabb politikai támadások keresztútjába helyezte Benárd Ágostot. Ellenfele, a legitimista Griger Miklós nagy nyilvánosság előtt például azzal vádolta meg, hogy önként jelentkezett a trianoni diktátum aláírására. Benárd a bíróságon kért és kapott elégtételt, s Griger ezt követően megkövette politikai ellenfelét.

Az 1935 és 1939 között országgyűlési képviselőként tevékenykedő Benárd Ágost rendkívüli intenzitással vetette bele magát a politikába. A kormány elkötelezett támogatójaként, a konzervatív keresztény nemzeti felfogás képviselőjeként következetesen ragaszkodott korábbi, ahogyan ő erről az országgyűlésben 1938. május 9-én elmondott beszédében¹³ fogalmazott „a keresztény erkölcsből fakadó szociális tartalommal telített nemzeti gondolat”¹⁴ keresztényszocialista elveihez.

Benárd Ágostnak ezt az 1938. május 9-i parlamenti felszólalását minősítették uszításnak a perében 1945 után ítélező bíróságok. Az ominózus beszéd az első zsidótörvény országgyűlési vitájában¹⁵ hangzott el, s Benárd valójában azért kért szót, hogy reflektáljon Bethlen István, Rassay Károly és Gratz Gusztáv képviselőknek a törvényjavaslatot bíráló észrevételeire. Benárd hozzászólásában a korábbi bizottsági és általános vitában elhangzott kormánypárti véleményeket és érveket ismételte meg, s elsősorban a nemzet – korabeli szóhasználatával élve a „magyar faj” – gazdasági és kulturális érdekeinek védelmét hangsúlyozta. Ugyanakkor rámutatott arra is, hogy „ez a törvény számos egyéni tragédiának lesz az okozója”,¹⁶ amit azonban álláspontja szerint a nemzeti érdekek felülírnak. Benárd beszédét azzal zárta, hogy ő radikálisabb javaslatot szeretett volna, de tudja, hogy a kormány elment a lehetőségek és a szükségesség határáig, s ezért a törvényjavaslatot a maga részéről elfogadja.¹⁷ Annak megítélése, hogy Benárd Ágost felszólalása elhangzásának idején mennyiben volt „uszító” tekinthető, illetve az, hogy a büntetőperben mennyire volt alkalmas a vád alátámasztására, ennek eldöntése morális és jogi kérdés. Tény, hogy az 1945 utáni népbírószági tárgyalásokon a bíróság „uszító” ítélte, s ennek megfelelően marasztalta el a vádlottat. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy a népbírószág a holokauszt borzalmainak ismeretében ítélte meg a beszédet, és nem vette figyelembe azt a tényt, hogy Benárd Ágost felszólalása az 1938-as esztendő kül- és belpolitikai viszonyainak kormányzati felfogását tükrözte. Ezt figyelmen kívül hagyva vont párhuzamot a beszéd, és a hat évvel későbbi, a magyarországi zsidóság ellen elkövetett embertelenségek és gonoszítottak között.

4. A harmadik vádpont: a „szégyenteljes” egyetemi verekedések

Az 1948-as MTI tudósításban a Benárd Ágost elleni harmadik vádpontként egy közel ötven évvel korábbi esemény került felemlítésre. A történet a századfordulóra nyúlik vissza, amikor a Kir. Magy. Tudományegyetemen, a magyarországi kereszténység 900. évének megünnepléséhez kapcsolódóan a nemzeti szellemű és keresztény érzelmű egyetemi ifjúságot tömörítő úgynevezett „Nemzeti Párt” kezdeményezésére kibontakozott a „kereszt-mozgalom”.¹⁸ A „Nemzeti Párt” hívei az 1899 őszi vezetőségi választásokon többséget szereztek az egyetem diákjait tömörítő Egyetemi Körben, s Köpösdy Dezső joghallgatót választották elnökké. A szabadkőműves befolyású, a századforduló harcosan haladó reformeszméit követő és hirdető „Reform Párt” szószólói ezzel kiszorultak az Egyetemi Kör vezetéséből.¹⁹ Mindez felszínre hozta az egyetemen az ideológiai ellentéteket, s egyúttal felkorbácolta az indulatokat. 1900 tavaszára a helyzet érezhetően pattanásig feszült.

Ebben az ideges és zaklatott légkörben – I. Ferenc József jelenlétében – került sor a jogi kar újonnan felépült épületének 1900. május 29-i felavatására. Az ünnepség után, azóta is tisztázatlan körülmények között, az egyetem auláját díszítő 14 koronás címert a kereszt letörésével ismeretlenek megcsonkították.²⁰

Az eset másnapján, 1900. május 30-án a keresztény-nemzeti érzelmű egyetemi hallgatók részvételével megtartott közgyűlés úgy határozott, hogy beadvánnyal fordul Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszterhez²¹ hogy a „közgyűlés határozatából kifolyólag... [a miniszter úgymond a keresztgyalázás jóvátételeként] szíveskedjék megengedni, illetőleg elrendelni, hogy a budapesti kir. magy. tudomány-egyetem minden tantermében a szent kereszt kifüggesztessék.”²² A beadvány rámutatott a keresztletörések vélt okára is: „Minden jel arra mutat, hogy a tudomány-egyetem falain lévő koronák keresztjeinek letördelése is nem annyira a magyar állameszme, mint inkább a kereszténység ellen irányuló tüntetés volt.”²³ A felterjesztést Köpösdy Dezső, mint az Egyetemi Kör és az ifjúsági közgyűlés elnöke, valamint Bernolák Nándor²⁴ joghallgató, az indítvány betérjesztője írták alá. Nem tudni, hogy a közgyűlésen pontosan hányan és kik vettek részt, készült e róla jegyzőkönyv, s kik szólaltak fel, de a későbbi események ismeretében joggal feltételezhetjük, hogy azon az akkor másodéves orvostanhallgató Benárd Ágost²⁵ is jelen lehetett. Talán fel is szólalt.

Wlassics miniszter a felterjesztést 1900 szeptemberében továbbította az egyetem tanácsához, amit a testület tovább küldött a karoknak véleményezésre.²⁶ Közben szeptember 14-én az Egyetemi Kör választásán ismét a „Nemzeti Párt” győzött, s Köpösdy Dezsőt újfent elnökké választották.²⁷ A „Reform Párt” tehát ismétlen vereséget szenvedett, hangadói ezúttal sem kerültek vezető pozícióba. A választási eredmény szabályos zavargásokhoz vezetett, amit Kisfaludy Á. Béla rektor úgy próbált visszaszorítani, hogy 1900. november 26-án felfüggesztette az Egyetemi Kör önállóságát.²⁸ A kérdés, hogy vajon ki vagy kik kezdeményezték ezeket a zavargásokat, amelyek akár „szégyenteljes” verekedés is fajulhattak. Nagy valószínűséggel nem a választások győztesei, hanem éppen ellenkezőleg, a voksoláson 1899 után immár másodszor is alulmaradó fél. Egy ilyen felfokozott helyzetben az indulatok elszabadulásához elég lehetett egy sértés, egy rosszindulatú megjegyzés, de akár egy ügyesen kitervelt provokáció is. Ma már nehéz megállapítani, hogy ki volt a tényleges kezdeményező, mi volt vele az igazi célja, s az egyetemi zavargásokat konkrétan mi váltotta ki.

A helyzetet az egyetemi tanácsnak a karok véleménye alapján meghozott döntése – amelyről 1901. január 25-i felterjesztésükben értesítették a minisztert – csak tovább feszítette a hangulatot.²⁹ Ezen már az sem segített, hogy a rektor 1901 februárjában az Egyetemi Kör önállóságát visszaállította.³⁰

A keresztény-nemzeti egyetemi ifjúság az egyetemi tanács elutasító választát nem fogadta el és szervezkedni kezdett. Céljuk egyértelműen a keresztnek a tantermekben történő kifüggesztése volt. 1901. március 15-én egy 8 tagú diákcsoport – melynek talán Benárd Ágost is tagja lehetett – elhatározta a terv végrehajtását. Másnap megalakították a Budapesti Egyetemi Ifjak Keresztény Nagybizottságát, s megkezdték az előkészületeket.³¹ A tervet tett követte és 1901. március 18-án hajnalban 104, más források szerint 105 egyetemi hallgató – köztük több műegyetemi diák is – jelent meg az egyetem épületeiben, a tantermekben a keresztet a falra erősítették, ruhájukra pedig apró, fehér zománcozott keresztet tűztek.³²

Természetesen nem zárható ki, hogy az akció során a résztvevők és az egyetemi segéd-személyzet egyes tagjai között esetleg dulakodás is történt, de az a korai időpont miatt aligha feltételezhető, hogy a keresztet kifüggesztők ekkor összeverekedtek volna a kereszt elhelyezését ellenző szabadelvű gondolatokat hirdető társaikkal. Utóbbiak másnap, március 19-én tiltakozó gyűlést tartottak. Erre reagálva, a protestáns diákok március 20-án, plakátokon közölték, hogy egyetértenek a kereszt kifüggesztés akciójával, s nem tekintik azt felekezeti néppárti mozgalomnak, mint ahogyan azt a liberális lapok állították.³³

Az egyetem rektora még az eset napján azonnali vizsgálatot rendelt el, amely hamarosan kiderítette, hogy a terv értelmi szerzői Benárd Ágost és Zsembery István egyetemi hallgatók voltak. A vizsgálat egyértelműen megállapította a résztvevők fegyelmi vétségét, melyet „az engedelmesség megszegésével követtek el.”³⁴ Megállapítást nyert továbbá, hogy az akcióban „nemcsak római katolikusok vettek részt, hanem valamennyi keresztény felekezethez tartozó ifjak is.”³⁵

A „kereszt-mozgalomban” részt vevők ügyében az egyetemi tanács hosszas vita után hozta meg határozatát. Az orvosi kar képviselői Köpösdy Dezsőnek és Benárd Ágostnak az egyetemről történő kizárását követelték. Benárd ellen nemcsak azt hozták fel, hogy egyik értelmi szerzője volt az akciónak, hanem azt is, hogy „a dékán beszédét elferdítette és hozzá leckéztető levelet írt”.³⁶ Nem mellékesen arról a dr. Bókay Árpádról van szó, aki az orvostudományi kar dékánjaként a szabadkőművesek magyarországi nagypáholyának nagymestere volt, s ezért az egyetemi közgyűlés kezdeményezését mereven elutasította, s aláíróinak megintését a kezdetektől fogva szorgalmazta. Az egyetemi tanács végül valamennyi résztvevőre azonos büntetést szabott ki: a rektor a tanács előtt nyilvánosan „megdorgálta” az érintetteket.³⁷

Mint az a fentiekből is kitűnik, Benárd Ágost orvostanhallgatóként meghatározó szereplője volt a kereszt mozgalomnak, s egyik értelmi szerzője illetve szervezője az 1901. március 18-i kereszt elhelyezési akciónak. Nem véletlen, hogy Köpösdy mellett az ő kizárását követelte leghevesebben az orvoskari dékán. Ezt azonban nem sikerült elérnie. Mint ahogyan azt sem, hogy az egyetemi zavargások úgymond kezdeményezőjeként nevesítsék.

Az 1945 után Benárd ellen indított népbíróági perben azonban a vádnak kapóra jött, hogy Benárdnak a kereszt mozgalomban játszott szerepét felnagyítsa, s terhére rójon olyan cselekedeteket, amelyek már 1901-ben sem voltak bizonyítottak. Nem lehet kétséges, hogy Benárd Ágostnak a személyén keresztül az egész kereszt mozgalmat kívánták a vádlottak padjára ültetni, s azt kizárólag faji, antiszemita megmozdulásnak beállítani. A népbíróóság kísérletet sem tett a tényállás feltárására és tisztázására, hanem elfogadta a vád egyoldalú, politikai koncepción alapuló álláspontját. Ilyen értelemben a Benárd-pernek ezen szakasza az 1945 után kibontakozó úgynevezett „klerikális reakció” elleni büntetőjogi fellépés egyik első próbájának is tekinthető.

5. A negyedik vádpont: „A Nép” című napilap „uszító főszerkesztője”

„A Nép” című előbb heti, majd 1920-tól napilap első száma 1919. november 9-én jelent meg Budapesten. Kiadója „A Nép” Lapkiadó Rt. volt, szerkesztősége a VIII. kerület Szentkirályi utca 28/a szám alatt működött. A magát a Keresztény Szociális Szövetség, majd a Keresztényszocialista Szakszervezetek Országos Szövetsége napilapjának tekintő sajtótermék a szervezett keresztényszocialista munkássághoz kívánt szólni, s 1925. október 3-i megjelenéséig összesen 221 száma került terjesztésre.³⁸ Az újságot azonban elsősorban nem Benárd Ágost neve fémjelezte – bár számos vezércikket írt a lapba – hanem leginkább Fröhvirth Máttyás, Kocsán Károly és Anka János felelős szerkesztőké, valamint Gosztonyi Jenő szerkesztőé.³⁹ Mindannyian ismert, elkötelezett keresztényszocialista beállítottságú személyek voltak:

Fröhvirth Máttyás az első világháború előtt a Katolikus Népszövetség titkáráként tevékenykedett, s éveken keresztül publikált a magyarországi keresztény sajtóorgánumokban. A proletárdiktatúra idején, mint a keresztény mozgalmak vezetőjét őt is letartóztatták. Csak hat hetes fogság után szabadult a Gyűjtőfogházból. Az 1919-ben megjelenő „A Nép” című hetilapnak ő lett az első felelős szerkesztője. 1920-ban a soroksári kerület jelöltjeként keresztényszocialista programmal jutott be a nemzetgyűlésbe, ahol elsősorban szociális és munkáskérdések kapcsán szólalt fel. A második világháború után, 1949-et követő haláláig fakeskedéssel foglalkozott.⁴⁰

Kocsán Károly az első világháború előtt községi tanítóként dolgozott, majd a háború után Budapestre költözött, ahol a Keresztényszocialista Párt egyik vezetője lett. Neve ott szerepel „A Nép” című hetilap alapítói között, melynek 1920-tól, napilappá alakítását követően 1922-ig felelős szerkesztője volt.⁴¹ Az 1920-as években aktív szerepet vállalt a Keresztény Szociális Szövetségnek, majd a Keresztényszocialista Földművesek és Földmunkások Országos Szövetségének a vezetésében. 1927-ben a tatai, 1931-ben a tatabányai kerületből jutott be az országgyűlésbe, mindkét esetben a Keresztényszociális és Gazdasági Párt programjával. Neve nem csupán a tanügyi és szociálpolitikai ügyek melletti kiállása, és országgyűlési felszólalásai, hanem az Országos Katolikus Tanítóegyletnek a megszervezése miatt is ismertté vált.⁴² 1945 után Százhalombattára vonult vissza, de kuláknak minősítették és földjeit elvették. Más jövedelme nem lévén, felesége nyugdíjából próbáltak megélni, miközben a hatalomra került baloldal állandó zaklatásnak volt kitéve. Csak annak köszönhető a letartóztatás elkerülését, hogy a helyi parasztság, mely még emlékezett Kocsánnak a Földművesek Szövetségben viselt tisztségeire és a parasztság melletti szociális kiállására, védelmébe vette.⁴³

Anka János pályájának első felében elsősorban íróként és szerkesztőként tevékenykedett. 1918 és 1922 között az „Élet” című lapot szerkesztette, s közben 1920-tól főszerkesztője lett a „Nem, Nem, Soha” című politikai folyóiratnak. 1922 márciusában lett felelős szerkesztője „A Nép” című napilapnak. Szerkesztői felfogását, akárcsak regényeit, verseit és elbeszéléseit a vallásos szemlélet és a keresztényszociális gondolatok határozták meg. Az 1920-as évek második felétől fővárosi tisztviselőként helyezkedett el, de az irodalommal ezt követően sem hagyott fel. 1944 márciusában a németek letartóztatták. További sorsa ismeretlen.⁴⁴

Gosztonyi Jenő, a lap szerkesztője Pécsen szerzett teológiai végzettséget, majd 1889-ben pappá szentelték. Plébánosként több dunántúli településen szolgált, s több hitelemzői munka fűződik a nevéhez. 1927 körül hunyt el Faddon.⁴⁵

Benárd Ágost keresztényszociális nézetei alapján nyilvánvalóan közel állt „A Nép” című lap fentiekben bemutatott szerkesztőihez, s azok szűk eszmei-politikai holdudvarához tartozott. Minden bizonnyal 1919 őszén Benárd is támogatója volt a keresztény munkás-

sághoz szóló új hetilap megindításának. Államtitkári, nemzetgyűlési képviselői, majd miniszteri feladatai azonban nem tették és/vagy nem teheték lehetővé, hogy a lap közvetlen irányításába bekapcsolódjon. Erre utal az 1921-ben megjelent, és az 1920–22-es nemzetgyűlés tagjainak közéleti, politikai munkásságát bemutató „Nemzetgyűlési Almanach” Benárdról szóló életrajzi összefoglalója, amelyben a szerkesztő említést sem tesz arról, hogy Benárdnak bármilyen szerepe is lenne „A Nép”-ben.⁴⁶ Az egy évvel később, az 1922-ben kiadott és az 1922–27 közötti politikai időszakra vonatkozó Parlamenti Almanach Benárdra vonatkozó fejezete viszont már nevesíti a lapot, melyben Benárd Ágost rendszeresen publikált: „A keresztény nemzeti politikát tollal is szolgálja [Benárd Ágost] és egyik legszorgalmasabb publicistája A Nép című napilapnak.”⁴⁷

A Benárd Ágost által jegyzett és „A Nép” című politikai napilapban közölt vezércikkek részletes elemzésére és bemutatására e tanulmány keretében nem vállalkozhatunk. Csupán arra, hogy írásainak témaköreit és az azokban megjelenő főbb gondolati elemeket ismertetjük. Benárd publicisztikái „A Nép” szellemiségének megfelelően elsősorban az 1920-as évek első felének keresztény, szociális és nemzeti gondolköréhez kapcsolódtak. Fellépett 1918–19 liberális és forradalmi eszméivel és terjesztőivel szemben, kiállt a keresztény, nemzeti értékrend mellett, érvelt a nemzeti egység gondolata érdekében, de egyúttal rendkívül kritikusan szemlélte a Bethlen-kormány tevékenységét. Ostorozta a közönyt, a kishitűséget, a bizalmatlanságot, a széthúzást és a gyávaságot, s követelte az erős faji – értsd nemzeti – öntudat erősítését. Utóbbit a vallásos, nemzeti és igazi szociális gondolatok támogatásával, annak a politika középpontjába helyezésével tartotta elérhetőnek. Vallotta, hogy a magyarság fölényét kell biztosítani politikai, gazdasági, társadalmi téren csakúgy, mint a művészetek és a tudományok vonatkozásában.

Benárd csaknem minden írásában visszaköszön a nemzet sorsáért való aggodás, a vesztes háború, a forradalmak, az idegen katonai megszállás, és Trianon sokkhatása után a politikai, gazdasági konszolidáció iránti erős vágya, melyet csak összefogással és erkölcsi megújulással látott kivitelezhetőnek. 1922 januárjában így írt erről: „Még mindig romok között járunk, ezer sebtől vérzünk, ezer veszély leselkedik reánk, hol vagyunk még a belpolitikai s különösen a külpolitikai konszolidációtól: Csonka-Magyarország léte nincs egy pillanatra sem biztosítva! Hol vagyunk még a gazdasági és társadalmi konszolidációtól, mikor a becsületes munka bérét sem tudjuk biztosítani?! A politikai, társadalmi és gazdasági konszolidáció biztosítja csak igazán a lelkek békéjét, a lelkek integritását. E csonka hazában hiába reménykedünk a lelkek integritása nélkül a haza integritásában. Áldozatos szeretet, verejtékező munka, tekintélytisztelet, békesség, türelem, szívós kitartás és rendületlen hűség adhat csak erőt a romok eltakarítására, a sebek begyógyítására, a veszélyek elhárítására.”⁴⁸

„A Nép” című heti, majd napilap utolsó, 221. száma – a pénzügyi támogatás hiányában – 1925. október 3-án jelent meg. „A Nép”-et 1945 után szélsőjobboldali, uszítóan antiszemita sajtóterméknek minősítette az új politikai rendszer, s ennek büntetőjogi deklarálására törekedett. Miután azonban a volt szerkesztőket, akik vagy meghaltak, vagy eltűntek, vagy bíróság elé állításuk nem hozta volna meg a várt eredményt, keresni kellett egy olyan személyt, akit írásai alapján a lap szellemiségével azonosítani lehetett. Erre kiválóan alkalmasnak látszott a lapban az 1920-as évek első felében folyamatosan publikáló Benárd Ágost, akit ráadásul volt miniszterként, az ellenforradalmi korszak ismert politikusaként és közéleti szereplőjeként más vádpontok alapján is perbe kívántak fogni. A Benárd ellen felhozott vádpontok közé így került be az MTI tudósításban olvasható „uszítás” feltételezett tényállása. Benárdnak e vádpontban történt elmarasztalása az egész két világháború közötti katolikus sajtó, valamint a keresztényszociális, nemzeti gondolat elítélésének a célját szolgálta. Az új hatalom, amely minden eszközzel igyekezett kisajátítani magának a

munkásság érdekképviselőjét, gyökeresen fel kívánta számolni egyúttal megsemmisíteni és lejáratni a szervezett munkásmozgalomra oly nagy hatással bíró keresztényszocialista ideológiát. A Benárd Ágost elleni per erre szolgáltatott kiváló alkalmat és lehetőséget.

6. Az ötödik vádpont: Benárd demokráciaellenes tevékenysége

Benárd Ágost demokráciaellenes tevékenysége az ellene felhozott vád szerint abban is tetten érhető volt, hogy a két világháború közötti legnagyobb és legbefolyásosabb társadalmi- és diákszervezetnek, a csaknem negyvenezer főt számláló Turul Szövetségnek,⁴⁹ valamint a Turul Szövetségbe tömörült orvostanhallgatók és orvosok egyesületének, a Csaba Bajtársi Egyesületnek egyaránt tagjai közé tartozott. Az bizonyosan megállapítható, hogy Benárd, aki rendkívül aktív közéleti szereplője volt a két világháború közötti időszaknak, a Turul Szövetségen kívül tagja volt még számos más egyesületnek, társaságnak és szövetségnek. Ezt csaknem valamennyi életrajzi ismertető megjegyzi róla. Arról azonban nincsenek pontos ismereteink, hogy a szövetség életében, vagy annak vezetésében játszott-e tényleges szerepet. A szövetség működését feldolgozó szakirodalom minden esetben nem említi meg a nevét. Az 1946. március 7-i Benárd ellen hozott ítélet indokolásában is csak annyi szerepel, hogy „egy ideig vezetőségi tagja volt a Turul bajtársi egyesületnek”.⁵⁰

A Csaba Bajtársi Egyesület kapcsán megállapítható, hogy Benárdnak ezen egyesületben vállalt szerepéről egyetlen életrajzi ismertető sem tesz utalást. Csak a fent említett ítélet indokolása tartalmaz erre nézve utalást: „...Dominusza, tehát vezetőségi tagja... [a] fasiszta irányú „Csaba” bajtársi egyesületnek, mely tagsága még 1944-ben is fennállt.”⁵¹ A keresztény nemzeti elhivatottságú orvosokat és orvostanhallgatókat tömörítő egyesületnek az orvosként praktizáló Benárd Ágost több ezer más személlyel együtt tagja volt. Arról azonban az ítélet nem tesz említést, hogy vezető szerepe a Turul Szövetségben illetve a Csaba Bajtársi Egyesületben ténylegesen miben nyilvánult meg.

Megállapítható tehát, hogy az MTI tudósításban közölt, s a Benárd ellen felhozott fent említett vád meglehetősen ingatag alapokon áll. Ilyen erővel akár több tízezer magyar értelmiségit lehetett volna 1945 után a demokráciaellenesség vádjával bíróság elé állítani. A Benárd ellen benyújtott vádiratba minden valószínűség szerint politikai megfontolásokból került bele ez a vádpont, hiszen így vált kerek egészé a Benárd ellen összeállított bűnvádi konstrukció. Az egyetemi verekedéseket provokáló, későbbi fasiszta miniszter eleve antidemokratikus tevékenységét kiegészítették a baloldal elleni uszító keresztényszocialista beállítottságú képviselő és publicista beszédeivel és írásaival, majd a Turul Szövetségben viselt tagságával. Így vált Benárd Ágost a demokrácia esküdt ellenségévé, akire a törvény teljes szigorával kellett lesújtani.

7. A hatodik vádpont: Bécsben belépett az SS-be és annak kötelékében teljesített szolgálatot

Ahhoz hogy ezt a vádpontot a maga teljességében megérthessük, vissza kell tekintelnünk az 1938-39-es évek fordulójára, amikor Benárd Ágost Veszprém kormánypárti országgyűlési képviselője volt. Benárd kiváló kapcsolatokat ápolt a korszak vezető magyar politikusaival, s ha szükség volt rá, ismertségét és szakmai befolyását is felhasználta a kormányzati politika támogatásának érdekében. Ez történt 1938-39 fordulóján is, amikor feltételezhetően, de még nem bizonyítottan Teleki Pál kérésére az egyre erősödő nyilas mozgalom visszaszorítása érdekében Benárd Ágost elmeogyógyászati szakvéleményt ké-

szított Szálasi Ferenc „Cél és követelések” című munkájáról kollégájával, Dr. Kluge András pszichiáterrel.⁵² A mintegy hét oldalas szakvéleményt Benárd Teleki Pálhoz és Imrédy Bélához is eljuttatta. A Szálásira nézve meglehetősen kompromittáló pszichiátriai szakvélemény politikai utóélete egyenlőre ismeretlen, illetve feltáratlan. Egy azonban biztos: Szálasiék előtt mindez nem maradt titokban, akárcsak Benárd Ágost nyilas ellenes politikai nézetei sem.

Utóbbira jó példa Benárd Ágost akkori feleségének, született Jókay Etelkának a Szálasi-per során 1945. október 6-án kelt és Dr. Major Ákosnak, a Népbíróság elnökéhez intézett levele. Jókay Etelka a következőket írta: „Volt férjem, dr. Benárd Ágost orvos, ny. min. azidőtájt (1935) országgy. képviselő, bosszankodva mondta többször, amikor Szálasi fegyházba küldték, hogy nem érti, miért csinálnak ebből az örültből készakarva mártírt. – Ő szilárdan meg volt győződve arról, hogy Szálasi nem fegyházba, hanem elmeógyógyintézetbe való. Össze is hívott lakásunkra négy elmeógyógyászt, sajnos a nevek már nem emlékszem, előolvasta nekik Szálasi saját közismert pontjait – kérve véleményüket. A válasz egybehangzó volt: „paranoiás örült.” – Kérte tőlük ezt írásban, de megtagadták, mondván, „olyan időket élünk, hogy az örültek kerülhetnek felül.”⁵³

A Szálasi elmeállapotáról 1939-ben pszichiátriai szakvéleményt készítő Benárd Ágost helyzete 1944. október 15-e, a nyilas hatalomátvétel után egyre veszélyesebbé vált. Lakását folyamatosan megfigyelték, a hozzá érkező személyeket igazoltatták. Benárd joggal érezhette, hogy élete veszélyben forog. Erről volt felesége a következőt írta Major Ákosnak: „Benárd Ágostnak emiatt [mármint nyilas ellenes nézetei miatt] kellett 2 héttel Szálasi hatalomra jutása után külföldre menekülnie...”⁵⁴

Benárd Ágost 1944. november végén feleségével, Gábor Ilonával együtt elhagyta az országot és Bécsbe távozott. Magyar állampolgárként azonban itt sem érezhette magát biztonságban. Annak érdekében, hogy teljesen kivonja magát a magyar állam joghatósága alól, s ezáltal a nyilasok bosszújától megmeneküljön, az akkor 64 éves Benárd egyetlen kiutat látott: belépett az SS-be, s egészen a háború végéig eredeti hivatását gyakorolva, elsősorban magyar hadikórházakban katonaozvosként szolgált. Ötven havi első világháborús katonaozvos gyakorlatát és több évtizedes sebészi, illetve belgyógyász ismereteit magyar katonák gyógyítása érdekében hasznosította.

Nem lehet kétséges, hogy Benárd Ágost nem politikai meggyőződésből lépett be az SS kötelékébe. Tetteivel a maga és felesége életét mentette, s döntését az elháríthatatlan kényszerhelyzet motiválta.

Az 1945 után lefolytatott Benárd-perben azonban a fenti érvelést a népbíróság nem fogadta el. Hiába vonultatott fel a védelem számos mentő tanút, akik vallomásukban egytől-egyig azt állították, hogy Benárdrnak köszönhetik életüket, a népbíróság háborús bűnösnek mondta ki Benárd Ágostot. A fentebb felsorolt vádpontok alapján ez aligha meglepő. Hiszen a Benárd ellen összeállított koncepció ezzel a vádponttal egy olyan eszközt kapott a kezébe, amely az előzőeket mintegy igazolta, s megerősítette azt a képet, mely szerint egy velejéig romlott, fasiszta, antiszemita, népellenes háborús bűnösről ítélkezik a népbíróság.

8. Az ítélet(ek)

Benárd Ágost ügyében az elsőfokú ítéletet 1946. március 7-én mondta ki a Budapesti Népbíróság. Benárdot tíz év fegyházbüntetésre, teljes vagyonek Kobzásra, állásvesztésre és politikai jogainak tíz évre szóló felfüggesztésére ítélte.⁵⁵

A másodfokon eljáró Népbíróságok Országos Tanácsa 1946. május 4-én a szabadságvesztést hat év börtönre enyhítette, de a mellékbüntetéseket fenntartotta.⁵⁶

Benárd Ágost és ügyvédje újrafelvételi kérelemmel élt, melyet első fokon a Budapesti Népbíróság tárgyalt. Az 1948. április 24-én meghozott ítélet a mellékbüntetések helyben hagyta, de a hat éves börtönbüntetést négy év hat hónap börtönre mérsékelte.⁵⁷

Benárd Ágost ügyében a jogerős döntést a Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. október 7-én hozta meg. Erről adott ki közleményt ugyan ezen a napon a Magyar Távirati Iroda. A Népbíróságok Országos Tanács az újrafelvételi ítéletet megsemmisítette és az alperben hozott ítéletet fenntartva, Benárd Ágostot hat év börtönbüntetésre ítélte, s fenntartotta az első perben ellene meghozott mellékbüntetésekét.⁵⁸

A fentiekben felsorolt tények ismeretében Dr. Benárd Ágost ügyében a független magyar bíróságnak kellene kimondania a végső ítéletet.

JEGYZETEK

1. Magyar Országos Levéltár, MTI „könyvatos” Hírek. Napi Hírek/Belföldi Hírek (1948-1949) 1948. október 7. csütörtök / 7. oldal. <http://mol.arcanum.hu/mti/a100929.htm?v=pdf&a=pdfdata&id=KulfBelfHirek%23Belf%231948%2310%2307&pg=0&l=hun> (a letöltés dátuma: 2012. április)
2. Benárd Ágoston volt miniszter lépett fel Veszprémben. In. Veszprémvármegye, 1935. március 12. 2.
3. Vidor Gyula (1921): Nemzetgyűlési Almanach 1920-1922. Budapest. 24. old.
4. Vizi László Tamás (2010/a): A trianoni diktátum aláírója: A miniszter Benárd Ágoston. In. Közép-Európai Közlemények. Történészek, geográfusok és regionalisták folyóirata. Főszerk. Gulyás László. III. évf. 3. szám 2010/3. No. 10. 69. old.
5. Nemzetgyűlési napló, 1920. I. kötet. 1920. febr.16.–1920. ápr. 16. 1920-13 (1920-I-116-117); Vizi (2010/a) 70. old.
6. Böllöny József-Hubai László (2004): Magyarország kormányai 1848–2004. Akadémiai Kiadó, Budapest. 95. old.
7. Vizi László Tamás (2010/b): Ki legyen az aláíró? Vita a minisztertanácsban a trianoni békediktátum aláíróinak személyéről. In. Közép-Európai Közlemények. Történészek, geográfusok és regionalisták folyóirata. Főszerk. Gulyás László. III. évf. 4. szám 2010/4. No. 11. 109–132. old.
8. Baján Gyula (1922): Parlamenti Almanach az 1922–1927. évi nemzetgyűlésre. Magyar Távirati Iroda R-T., Budapest. 202. old.
9. Erre példa: Benárd a szennyesét rágalmazással próbálta tisztára mosni. In. Népszava, 1922. július 6. 4. old.; A vérontás örültje, In. Népszava, 1925.
10. Hubai László (2001/a): Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000. I. kötet. A választások története és politikai geográfiája. Napvilág Kiadó, Budapest. 31–32., 35–36. old.; Hubai László (2001/b): Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000. II. kötet. Választókerületi adattár. Napvilág Kiadó, Budapest. 40., 50. old.; Szabó Ágnes (1999): A konszolidáció kezdete – 1922. In. Parlamenti választások Magyarországon 1920–1998. Szerk. Földes György – Hubai László, Napvilág Kiadó, Budapest. 85–104. old.; Gergely Jenő (2010): A Keresztény Községi (Wolff-) Párt. Gondolat Kiadó – MTA ELTE Pártok, pártrendszerek, parlamentarizmus kutatócsoport, Budapest. 94–96. old.
11. Gergely J. (2010) 50–52. old.
12. Uo. 164–166. old.
13. Dr. Benárd Ágost 1938. május 9-i országgyűlési beszédét lásd: Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója (1935–1939). XVIII. kötet. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, Budapest. 1938. (a továbbiakban: KN (1935–1939) XVIII. k.) 376–378. old.
14. KN (1935-1939) XVIII. k. 376. old.

15. Az első zsidótörvény megszületését részletesen elemzi, de Benárd Ágost felszólalását nem említi: Ladányi Andor (2010): Az első zsidótörvény megszületése. In. *Múlt és Jövő*. 21. évf. 2010/2. szám. 102–121. old. http://www.matarka.hu/cikk_list.php?fusz=88804 (a letöltés dátuma: 2012. április)
16. KN (1935–1939) XVIII. k. 377. old.
17. KN (1935–1939) XVIII. k. 378. old.; Benárd Ágost felszólalásának utolsó, a radikálisabb javaslatra vonatkozó utalását idézi: K. Farkas Claudia: „Bátor javaslat” A kormányzó Nemzeti Egység Pártja és az 1938-as magyarországi zsidótörvény. In. <http://www.publikon.hu/htmls/tanulmányok.html?ID=33> (a letöltés dátuma: 2012. április) 6. old.
18. Szabó Miklós (1970): Az 1901-es egyetemi „kereszt-mozgalom”. In. *Történelmi Szemle*. 13. évf. 1970/4. szám. 483–516. old.
19. Diós István (Főszerk.) Viczián János (szerk.) (1993): *Magyar katolikus lexikon*. Szent István Társulat, Budapest. (a továbbiakban MKL.) Kereszt mozgalom c. szócikk. In. <http://lexikon.katolikus.hu/K/Kereszt%20Jegy%C3%A9ben,%20A.html> (a letöltés dátuma: 2012. április) (a továbbiakban MKL. Kereszt mozgalom)
20. Hindy Zoltán (1931): A diadalmas kereszt ünnepe. In. *Nemzeti Ujság*, 1931. március 15. 15. old.; MKL. Kereszt mozgalom.
21. Wlassics Gyula (1852–1937) 1895 és 1903 között volt vallás- és közoktatásügyi miniszter.
22. Semmelweis Orvostudományi Egyetem Levéltára 1/b. Orvoskari Dékáni Hivatal iratai. 10. doboz. 255/1900–1901.
23. Uo.
24. Érdekességként jegyezzük meg, hogy a memorandumot betervező Bernolák Nándor (1880–1951) 1921. április 14-én éppen Dr. Benárd Ágostot váltotta a népjóléti és munkaügyi miniszteri székben.
25. Benárd Ágost 1898-ban kezdte meg egyetemi tanulmányait a Kir. Magy. Tudományegyetem Orvostudományi Karán.
26. Hindy Z. (1931) 15. old.
27. MKL. Kereszt mozgalom.
28. Uo.
29. Hindy Z. (1931) 15. old.
30. MKL. Kereszt mozgalom.
31. Uo.
32. Hindy Z. (1931) 15. old.; MKL. Kereszt mozgalom.
33. MKL. Kereszt mozgalom.
34. Hindy Z. (1931) 15. old.
35. Uo.
36. Uo.
37. Uo.
38. Várhidi Adrián: *A Nép* (1919) In. [http://mmi.elte.hu/~hargitai/wiki/index.php/A_N%C3%A9p_\(1919\)](http://mmi.elte.hu/~hargitai/wiki/index.php/A_N%C3%A9p_(1919)) (a letöltés dátuma: 2012. április)
39. Kemény György (1942): Magyarország időszaki sajtója 1911-től 1920-ig. *Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára*, Budapest.; MKL. *A Nép* c. szócikk. In. <http://lexikon.katolikus.hu/N/Nép,%20A.html> (a letöltés dátuma: 2012. április)
40. Vidor Gyula (1921): 49–50. old.; MKL. Rátkai Árpád: Fröhvirth Mátyás c. szócikk. In. <http://lexikon.katolikus.hu/F/Fr%C3%BChvirth.html> (a letöltés dátuma: 2012. április)
41. MKL. Kocsán Károly c. szócikk. In. <http://lexikon.katolikus.hu/K/Kocs%C3%A1n.html> (a továbbiakban: MKL. Kocsán K.) (a letöltés dátuma: 2012. április)
42. Uo.; Kun Andor, Lengyel László, Vidor Gyula (é. n.): *Magyar Országgyűlési Almanach 1927–1932*. Légrédy Nyomda és Könyvkiadó Rt., Budapest. 178. old.; Lengyel László, Vidor Gyula (1931): *Magyar Országgyűlési Almanach 1931–1936*. Globus Nyomdai Műintézet Részvénytársaság, Budapest. 176. old.
43. MKL. Kocsán K.
44. MKL. Anka János c. szócikk. In. <http://lexikon.katolikus.hu/A/Anka.html> (a letöltés dátuma: 2012. április)

45. MKL. Takács Emma: Gosztonyi Jenő c. szócikk. In. <http://lexikon.katolikus.hu/G/Gosztonyi.html> (a letöltés dátuma: 2012. április)
46. Vidor (1921): 24–25. old.
47. Baján Gyula (1922): Parlamenti Almanach az 1922–1927. évi nemzetgyűlésre. Magyar Távirati Iroda R-T., Budapest, 202. old.
48. Benárd Ágost (1922/a): Elég volt! In. A Nép. 1922. január 22. IV. évf. 18. szám. 1. old.
49. A Turul Szövetségről és a két világháború közötti egyetemi ifjúság mozgalmairól lásd: Keresztesi Róbert (2009): A Turul Szövetség. In. Romsics Ignác (szerk.): A magyar jobboldali hagyomány, 1900–1948. Osiris Kiadó, Budapest.; Szécsényi András (2010): A Turul Szövetség revíziós propagandája. In. www.pestmlev.hu/data/files/201572583.pdf (a letöltés dátuma: 2012. április); Ladányi Andor (1995): Egyetemi ifjúsági szervezetek a Horthy-korszakban. In. *Educatio*, 1995/2. szám.; Ujváry Gábor (1991): Egyetemi ifjúság a „neobarokk társadalomban”. A bajtársi szövetségekről. In. *Valóság*, 1991/5. szám.; Ujváry Gábor (1995): Egyetemi ifjúság a „neobarokk társadalomban” In. Valuch Tibor (szerk.): *Hatalom és társadalom a XX. századi magyar történelemben. 1956-os Intézet – Osiris Kiadó, Budapest.*; Ujváry Gábor (2010): Egyetemi ifjúság és katolicizmus a „neobarokk társadalomban” In. Ujváry Gábor: *A harmincharmadik nemzedék. Politika, kultúra és történettudomány a „neobarokk társadalomban”* Ráció Kiadó, Budapest. 413–493. old.
50. Budapest Főváros Levéltára (BFL) XXV-1-a. Nb. 4867/1945. 10. Ezúton szeretnék köszönetet mondani a BFL levéltáros kollégáinak, Sarusi Kiss Béla főosztályvezetőnek és Nagy Sándor levéltárosnak, hogy kutató munkámat segítették.
51. Uo.
52. Szálasi elmeorvosi szakvéleményét a 2007. december 31-én megszüntetett és bezárt Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézetet (OPNI) Pszichiátriai Múzeuma örizte. A dokumentumot a Múzeum egykori vezetője Plesznivy Edit muzeológus-művészettörténész bocsátotta rendelkezésemre, amit ezúton is köszönök.
53. BFL XXV-1-a. Nb. 293/1946. 522–523. Itt köszönöm meg Németh György közgazdász-szociológus kollégámnak, hogy a forrásra felhívta a figyelmemet, s azt rendelkezésemre bocsátotta.
54. Uo.
55. BFL XXV-1-a. Nb. 4867/1945. 9–11.
56. BFL XXV-1-a. Nb. 2239/1946. 12–14.; lásd még: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 2.3.1-2855. 8–10. Ezúton köszönöm meg Soós Mihály levéltáros kolléga segítségét.
57. BFL XXV-1-a. Nb. 3557/1947-13. 15.; ÁBTL 2.3.1-2855. 15.
58. BFL XXV-1-a. Nb. 1641/1948-20. 17-18.; ÁBTL 2.3.1-2855. 13-14.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója (1935-1939). XVIII. kötet. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, Budapest. 1938.
- Baján Gyula (1922): Parlamenti Almanach az 1922–1927. évi nemzetgyűlésre. Magyar Távirati Iroda R-T., Budapest.
- Böhlöny József–Hubai László (2004): Magyarország kormányai 1848–2004. Akadémiai Kiadó, Budapest. Gergely Jenő (1977): *A keresztényszocializmus Magyarországon 1903–1923.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Diós István (főszerk.) Viczián János (szerk.) (1993): *Magyar katolikus lexikon.* Szent István Társulat, Budapest.
- Gergely Jenő (2010): *A Keresztény Községi (Wolff-) Párt. Gondolat Kiadó – MTA ELTE Pártok, pártrendszerek, parlamentarizmus kutatócsoport, Budapest.*
- Hindy Zoltán (1931): *A diadalmas kereszt ünnepe.* In. *Nemzeti Ujság*, 1931. március 15.
- Hubai László (2001/a): *Magyarország XX. századi választási a.lasza 1920–2000. I. kötet. A választások története és politikai geográfiája.* Napvilág Kiadó, Budapest.

- Hubai László (2001/b): Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000. II. kötet. Választókerületi adattár. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Kemény György (1942): Magyarország időszaki sajtója 1911-től 1920-ig. Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára, Budapest.
- Kerepeszki Róbert (2009): A Turul Szövetség. In. Romsics Ignác (szerk.): A magyar jobboldali hagyomány, 1900–1948. Osiris Kiadó, Budapest.
- K. Farkas Claudia: „Bátor javaslat” A kormányzó Nemzeti Egység Pártja és az 1938-as magyarországi zsidótörvény. In. <http://www.publikon.hu/htmls/tanulmányok.html?ID=33>
- Kun Andor, Lengyel László, Vidor Gyula (é.n.): Magyar Országgyűlési Almanach 1927–1932. Légrády Nyomda és Könyvkiadó Rt., Budapest.
- Ladányi Andor (1995): Egyetemi ifjúsági szervezetek a Horthy-korszakban. In. *Educatio*, 1995/2. szám.
- Ladányi Andor (2010): Az első zsidótörvény megszületése. In. *Múlt és Jövő*. 21. évf. 2010/2. szám.
- Lengyel László, Vidor Gyula (1931): Magyar Országgyűlési Almanach 1931–1936. Globus Nyomdai Műintézet Részvénytársaság, Budapest.
- Szabó Ágnes (1999): A konszolidáció kezdete – 1922. In. *Parlamenti választások Magyarországon 1920–1998*. Szerk. Földes György–Hubai László, Napvilág Kiadó, Budapest.
- Szabó Miklós (1970): Az 1901-es egyetemi „kereszt-mozgalom”. In. *Történelmi Szemle*. 13. évf. 1970/4. szám.
- Szécsényi András (2010): A Turul Szövetség revíziós propagandája. In. www.pestmlev.hu/data/files/201572583.pdf
- Ujváry Gábor (1991): Egyetemi ifjúság a „neobarokk társadalomban”. A bajtársi szövetségekről. In. *Valóság*, 1991/5. szám.
- Ujváry Gábor (1995): Egyetemi ifjúság a „neobarokk társadalomban” In. Valuch Tibor (szerk.): *Hatalom és társadalom a XX. századi magyar történelemben*. 1956-os Intézet – Osiris Kiadó, Budapest.
- Ujváry Gábor (2010): Egyetemi ifjúság és katolicizmus a „neobarokk társadalomban” In. Ujváry Gábor: *A harmincharmadik nemzedék. Politika, kultúra és történettudomány a „neobarokk társadalomban”* Ráció Kiadó, Budapest.
- Várhidi Adrián: A Nép (1919) In. [http://mmi.elte.hu/~hargitai/wiki/index.php/A_N%C3%A9p_\(1919\)](http://mmi.elte.hu/~hargitai/wiki/index.php/A_N%C3%A9p_(1919))
- Veszprémvármegye, 1935. március 12.
- Vidor Gyula (1921): *Nemzetgyűlési Almanach 1920-1922*. Budapest.
- Vizi László Tamás (2010/a): A trianoni diktátum aláírója: A miniszter Benárd Ágoston. In. *Közép-Európai Közlemények. Történészek, geográfusok és regionalisták folyóirata*. Főszerk. Gulyás László. III. évf. 3. szám 2010/3. No. 10.
- Vizi László Tamás (2010/b): Ki legyen az aláíró? Vita a minisztertanácsban a trianoni békediktátum aláíróinak személyéről. In. *Közép-Európai Közlemények. Történészek, geográfusok és regionalisták folyóirata*. Főszerk. Gulyás László. III. évf. 4. szám 2010/4. No. 11.